

УДК 378.147:005.336.2

КОНТИМИРОВА Вікторія

аспірант кафедри педагогіки вищої школи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

вул. генерала Батюка, 19, м. Слов'янськ Донецької області, Україна, 84116

E-mail: kontimirovaviktorija@gmail.com

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Анотація. У статті зазначено, що вища освіта має вийти на принципово новий рівень підготовки конкурентоспроможних, висококваліфікованих, професійно мобільних, мотивованих фахівців, які володіють професійними вміннями та навичками, що ґрунтуються на сучасних спеціальних знаннях певної галузі виробництва та високим рівнем професійної компетентності, здатних застосовувати теоретичні надбання на практиці та працювати в умовах стрімко мінливого, суперечливого світу. З'ясовано, що професійна компетентність конкурентоспроможного фахівця – це складне багатовимірне утворення, що формується в процесі набуття професійної освіти (теоретичні знання, навички, уміння, професійно важливі якості тощо), розвивається та вдосконалюється в процесі професійної діяльності (практичне застосування знань, навичок, умінь; здатність до ефективної соціальної взаємодії та спілкування, соціальної та професійної адаптації, самостійного розв'язування проблем, організації своєї роботи, самонавчання, саморозвитку, самоаналізу, саморегуляції, самоорганізації, самоконтролю тощо) та скеровує сприйняття цілей, цінностей, змісту, результатів та особливостей цієї діяльності. Виокремлено структурні компоненти професійної компетентності як чинника формування конкурентоспроможності майбутніх фахівців: стимулювально-мотиваційний, інтелектуально-когнітивний, поведінково-діяльнісний, аналітико-результативний. Підкреслено, що структура та зміст професійної компетентності багато в чому визначається специфікою діяльності й відповідністю професії та її формування в майбутнього фахівця буде відрізнятися залежно від характеристик майбутньої професії, посади, галузі діяльності, вимог підприємства тощо. Доведено, що підготовка компетентних фахівців є одним із пріоритетних завдань закладів вищої освіти, бо сучасному виробництву потрібні працівники, здатні використовувати набуті знання, уміння та навички на практиці, високо цінують свою професію, конкурентоспроможні на ринку праці, тобто професійно компетентні.

Ключові слова: професійна компетентність, майбутні фахівці, конкурентоспроможність, ринок праці, вища професійна освіта.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. В Україні відбуваються докорінні соціально-економічні зміни, що впливають і на систему вищої професійної освіти, яка сприяє формуванню та саморозвитку високоосвіченої, компетентної, творчої особистості. Необхідність ефективної професійної підготовки майбутнього фахівця визначено в чинній нормативно-правовій базі України (Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року та ін.). Так, у Законі України «Про вищу освіту» зазначено, що вища освіта – сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти [5]. У наслідок цього набуває актуальності завдання закладу вищої освіти (далі ЗВО) сприяти професійній самореалізації індивіда, послідовно й поетапно створювати умови для отримання майбутніми фахівцями необхідного досвіду та формування ключових компетентностей, які відповідають основним видам їхньої професійної діяльності.

Отже, вища освіта має вийти на принципово новий рівень підготовки конкурентоспроможних, висококваліфікованих, професійно мобільних, мотивованих фахівців, які володіють професійними вміннями та навичками, що ґрунтуються на сучасних спеціальних знаннях певної галузі виробництва, та високим рівнем професійної компетентності, здатних застосовувати теоретичні надбання на практиці й працювати в умовах стрімко мінливого, суперечливого світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Аналіз наукової літератури свідчить про постійний інтерес науковців й освітян до проблеми формування професійної компетентності фахівця, автори розглядали в працях такі аспекти: реалізацію компетентнісного підходу (Л.Бірюк, В.Кравець, Н.Нагорна, М.Нагач, О.Пометун, І.Родигіна, К.Рудницька, А.Усачова, В.Чайка та ін.); визначення основних видів професійної компетентності (І.Зимня, П.Третьяков, Т.Шамова, В.Ягупов та ін.); психологічний та педагогічний компоненти професійної компетентності фахівця, що забезпечують його здатність до особистісного та професійного саморозвитку, самовдосконалення (О. Бодальов, В. Введенський, Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Мітіна, Ю. Фокіна та ін.); особливості формування професійної компетентності майбутніх фахівців (Л.Артюшкіна, І. Драч, О.Лазарєв, А.Маркова, Т.Стахмич, С. Сисоєва, Г.Терещук, О.Тімець, Т.Фурман, О.Яковчук та ін.); основні пріоритети фахівця щодо професійної компетентності в умовах конкуренції

(І.Єрмаков, Н.Степанець, І.Тараненко, О.Харун та ін.); умови, що сприяють розвитку професійної компетентності (Є.Андрієнко, О.Коваленко, І.Назарова, В.Петрук, В.Сластьонін та ін.) тощо.

Актуальними є питання підготовки конкурентоспроможного майбутнього фахівця до виконання функцій професійної діяльності: вивчення конкурентоспроможності як показника якості підготовки фахівців (В.Бикова, Н.Глевацька, М.Кримова, І.Леган, Л. Лісогор, М.Семикіна, С.Сотникова, Н.Шульга та ін.); структура та характеристика конкурентоспроможних якостей особистості (В.Андрєєв, Н. Борисов, І.Драч, Є.Климов, С.Кушнірук, А.Марков, М.Невмержицька та ін.); умови формування конкурентоспроможних фахівців різних спеціальностей (А.Власова, О.Любченко, І.Саратцева, Ж.Шуткіна та ін.); професійний розвиток конкурентоспроможності студентів як майбутніх фахівців (Ю.Андрєєва, Ф.Туктаров, В.Шаповалов та ін.); особливості розвитку конкурентоспроможності майбутніх фахівців різних спеціальностей у процесі професійної підготовки у ЗВО (А.Ангеловський, С. Безбородих, С.Борисенко, Т.Ващило, І.Козир, Л.Мітіна, О.Скорнякова та ін.) тощо.

Проте, вважаємо за доцільне продовження аналогічних досліджень. Зауважимо, що збільшення кількості праць, присвячених професійній компетентності, конкурентоспроможності майбутніх фахівців, свідчить про пильну увагу вчених до цього питання.

Формування цілей статті. Мета статті полягає в розкритті змісту та структури професійної компетентності та її впливу на конкурентоспроможність майбутніх фахівців.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. На формування конкурентоспроможності майбутнього фахівця, зазначили С.Безбородих, І.Леган, В.Медведь та ін., впливають залежно від галузі дії внутрішні та зовнішні чинники. За результатами дослідження чинників конкурентоспроможності, близькою до нашого розуміння є думка І.Леган, яка дійшла висновків, що зовнішні чинники (політичні, технологічні, економічні, соціальні) безпосередньо пов'язані із впливом довкілля на статус конкурентоспроможності молоді; внутрішні (фізіологічні, культурно-моральні, рівень та якість освіти, професійна компетентність, життєві орієнтації, мотивація та організаторські здібності) характеризують внутрішні аспекти, а також особливості характеру молоді людини, що можуть бути визначальними в конкурентній боротьбі на ринку праці [10]. Отже, одним із чинників, що впливає на ефективність формування конкурентоспроможності на ринку праці майбутнього фахівця, є професійна компетентність.

Згідно з Тлумачним словником української мови, «компетентність – це добра обізнаність із чим-небудь; коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи» [8, с. 255].

У документах Міжнародної комісії Ради Європи поняття компетентності розглянуто як загальні, чи ключові, уміння, базові вміння, фундаментальні шляхи навчання, ключові кваліфікації, кроснавчальні вміння чи навички, ключові уявлення, опори, чи опорні знання [18]. На думку експертів Ради Європи (Д.Рихен, Л.Салганик та ін.), компетентності передбачають: спроможність особистості сприймати та відповідати на індивідуальні й соціальні потреби; комплекс ставлень, цінностей, знань і навичок. У «Кваліфікаційній рамці європейського простору вищої освіти» поняття компетентності представлено як динамічне поєднання знань, розуміння, умінь і здатностей [19].

У процесі ознайомлення з працями вчених було виявлено, що кожен науковець намагався подати власне трактування сутності поняття «компетентність», аналізуючи при цьому низку інформаційно-довідникових, наукових джерел. Отже, компетентність – це інтегроване утворення особистості, що інтегрує в собі знання, уміння, навички, досвід й особистісні властивості, які обумовлюють прагнення, здатність і готовність розв'язувати проблеми та завдання, що виникають у реальних життєвих ситуаціях, усвідомлюючи при цьому значущість предмета й результату діяльності (М. Головань [1]); поняття, що стосується людини, розкриває аспекти її поведінки й забезпечує професійно якісне виконання роботи (Г.Єльнікова [4]); здатність особи приймати відповідальні рішення та виконувати адекватні дії в конкретних професійних та життєвих ситуаціях, керуючись отриманими знаннями, уміннями, навичками та життєвим досвідом, усвідомлюючи їх наслідки (Г. Найдьонова [13]); здатність успішно задовольняти індивідуальні та соціальні потреби, діяти й виконувати поставлені завдання (Експерти програми «DeSeCo» [18]). Загальновідомо, що поняття «компетентність» має складний зміст, бо охоплює різні сторони особистості (як людини, суб'єкта діяльності, індивідуальності) та інтегрує її різноманітні характеристики.

Теоретичний аналіз сутності поняття «компетентність» дозволяє дійти висновку про необхідність дослідження проблеми, пов'язаної з підвищенням якості професійної освіти. Розв'язання проблеми формування професійної компетентності майбутніх фахівців значно залежить від розуміння сутності професійної компетентності.

Згідно з Законом України «Про державну службу», професійна компетентність – це здатність особи в межах, визначених за посадою повноважень, застосовувати спеціальні знання, уміння та навички, виявляти відповідні моральні та ділові якості для належного виконання встановлених завдань й обов'язків, навчання, професійного та особистісного розвитку [6].

Проблема професійної компетентності фахівців наразі надзвичайно актуальна й знайшла теоретичне обґрунтування в психолого-педагогічних працях сучасних дослідників. У ракурсі наукових поглядів професійна компетентність – це: особистісні можливості спеціаліста, які дають йому змогу діяти конструктивно в межах певної професійної компетенції (Ж. Дасюк [3]);

коло питань, у яких суб'єкт володіє знаннями, досвідом, сукупність яких відображає соціально-професійний статус і професійну кваліфікацію, а також деякі особистісні, індивідуальні особливості, що забезпечують можливість реалізації певної професійної діяльності (С. Молчанов [12]); інтегральна характеристика особистості, що визначає здатність розв'язувати професійні проблеми й типові професійні завдання, що виникають у реальних ситуаціях професійної діяльності, із використанням знань, професійного та життєвого досвіду, цінностей і нахилів (К. Рудницька [14]) тощо.

Зазначимо, що в основі концепції професійної компетентності лежить ідея виховання компетентного працівника, який не лише має необхідні знання, уміння, навички, але й уміє діяти адекватно у відповідних ситуаціях, застосовуючи ці знання, і бере на себе відповідальність за певну діяльність. В умовах конкуренції, зауважила І.Тараненко, основними пріоритетами фахівця щодо професійної компетентності є вміння пристосовуватися до швидких змін і нових потреб ринку праці, бути освіченим щодо інформації, уміти її аналізувати, активно діяти, швидко приймати рішення й навчатися упродовж усього життя [16].

Заслугове на увагу думка В.Синенка, що треба розрізняти професійну підготовку фахівця та його професійну компетентність. Перше поняття відбиває процес оволодіння необхідними знаннями й навичками, а друге – результат цього процесу, якісну характеристику. Компетентність – це ще й деяка перспектива, що так чи так доступна цьому фахівцю через його індивідуальні можливості й різні об'єктивні чинники [15].

Отже, проведений аналіз наукової літератури уможлиблює зазначити, що професійна компетентність конкурентоспроможного фахівця – це складне багатовимірне утворення, яке формується в процесі набуття професійної освіти (теоретичні знання, навички, уміння, професійно важливі якості тощо), розвивається та вдосконалюється в процесі професійної діяльності (практичне застосування знань, навичок, умінь; здатність до ефективної соціальної взаємодії та спілкування, соціальної та професійної адаптації, самостійного розв'язування проблем, організації своєї роботи, самонавчання, саморозвитку, самоаналізу, саморегуляції, самоорганізації, самоконтролю тощо) та скеровує сприйняття цілей, цінностей, змісту, результатів та особливостей цієї діяльності.

Пошук шляхів формування професійної компетентності конкурентоспроможних фахівців зумовлює звернення до проблеми виокремлення структурних компонентів професійної компетентності. Загальновідомо, що структурно компетентність включає в себе знання, уміння, практичні навички, емоції, цінності, мотивацію та поведінку тобто все те, що можна мобілізувати до активної дії.

У структурі професійної компетентності вчені виокремили такі основні складові:

– соціально-правову (знання та вміння в галузі взаємодії з громадськими інститутами та людьми, а також володіння прийомами професійного спілкування та поведінки); спеціальну (підготовленість до самостійного виконання конкретних видів діяльності, уміння розв'язувати типові професійні завдання й оцінювати результати своєї праці, здатність самостійно здобувати нові знання й уміння за фахом); персональну (здатність до постійного професійного зростання та підвищення кваліфікації, реалізація особистості в професії); аутокомпетентність (адекватне уявлення про власні соціально-професійні характеристики й володіння технологіями подолання професійних деструкцій) компетентності (Е. Зеєр) [7, с. 115];

– спеціальну (пов'язану з безпосередньою професійною діяльністю); соціальну (реалізується в умінні співпрацювати, організовувати спільну діяльність колективу на досягнення цілей, брати на себе відповідальність за спільні результати); особистісну (здатність до саморозвитку, самовдосконалення, самореалізації, прагнення до постійного підвищення освітньої компетентності); уміння організувати працю (здатність до самоорганізації, самодисципліни, відповідальності тощо); оволодіння лідерськими якостями в сукупності з харизмою (здатність приймати рішення, розподіляти обов'язки, контролювати виконання завдань тощо) компетентності (Т.Шамова) [17, с. 3];

– спеціальну (володіння власне професійною діяльністю на достатньо високому рівні, здатність проектувати подальший професійний розвиток); соціальну (володіння спільною (груповою, кооперативною) професійною діяльністю, співпрацею, а також прийнятими в певній професії прийомами професійного спілкування; соціальна відповідальність за результати професійної праці); особистісну (володіння прийомами особистісного самовираження й саморозвитку, засобами протистояння професійним деформаціям особистості); індивідуальну (володіння прийомами саморегуляції та розвитку індивідуальності в межах професії, готовність до професійного зростання, здатність до індивідуального самозбереження, непадвладність професійному старінню, уміння організувати раціонально свою працю) компетентності (А.Маркова) [11, с. 34];

– діяльнісно-рольові (професійні знання як переважно логічна інформація про зовнішній і внутрішній світ людини, що зафіксована в її свідомості; професійні вміння як психічні утворення, що полягають у засвоєнні людиною способів і навичок діяльності; професійні навички як дії, сформовані в процесі повторення та доведені до автоматизму); суб'єктивно-діяльнісні (професійна позиція як система сформованих установок й орієнтацій, відношень й оцінок внутрішнього й зовнішнього досвіду, реальності та перспектив, а також домагань, які визначають характер дій, поведінки); індивідуально-психологічні особливості людини як поєднання різних структурно-функціональних компонентів психіки, що визначають індивідуальність, стиль діяльності,

поведінки й виявляються в якостях особистості; акмеологічні варіанти як внутрішні спонуки, що зумовлюють потребу в саморозвитку, творчості та самовдосконаленні) компоненти (О.Гура) [2].

Загально визначеними є такі характеристики професійної компетентності: розуміння суті завдань, що виконуються; знання досвіду в галузі професійної діяльності та активне його використання; вміння обирати засоби, адекватні конкретній меті; почуття відповідальності за досягнуті результати; здатність визнавати власні помилки й корегувати їх.

Отже, аналіз теоретичної психолого-педагогічної спадщини провідних вітчизняних і зарубіжних учених показав усю складність і багатовимірність структури професійної компетентності, що яскраво виявляється в різноманітті її складових. Проте відповідно до мети дослідження перед нами постає потреба у визначенні структури професійної компетентності як чинника формування конкурентоспроможності майбутніх фахівців:

– стимулювально-мотиваційний компонент (свідоме управління мотиваційним боком освітньої діяльності; мотивація досягнення успіху; потреба в самоосвіті та здійсненні навчання на основі формування вміння вчитися; орієнтація на особистісно-професійний розвиток; усвідомлення реальної значущості фахових знань і внутрішня потреба в їх засвоєнні; усвідомлення й розуміння обраної професії, її специфіки, завдань, важливості (повне усвідомлення значення своєї професійної ролі); позитивне ставлення до навчальної та позанавчальної діяльності, бажання стати конкурентоспроможним фахівцем на ринку праці тощо);

– інтелектуально-когнітивний компонент (наявність знань, які розкривають сутність і специфіку професійної діяльності та стосуються основних складових професійної готовності студентів до роботи за фахом; здатність до використання, аналізу, класифікації та систематизації знань, умінь і навичок; вміння застосовувати знання в професійній діяльності; фундаментальність системи загальнопрофесійного й спеціалізованого знання з обраної професії, розуміння значущості знань для майбутньої професії; теоретична підготовленість до виконання певних практичних професійних дій, що формуватимуть необхідні вміння та навички для роботи за фахом і досягнення успіху тощо);

– поведінково-діяльнісний компонент (володіння прийомами сприймання, осмислення, засвоєння, узагальнення, систематизації матеріалу, обробки, закріплення та подальшого застосування на практиці фахових знань; трансформація отриманих знань у практичній діяльності у вигляді володіння вміннями та навичками, а також проектування й організації професійної діяльності; вияв ступеню ціннісного ставлення до професії через поведінку та діяльність; готовність до самореалізації в професійній діяльності; вияв вольових зусиль у прагненні до завершення навчально-пізнавальних дій тощо);

– аналітико-результативний компонент (уміння свідомо контролювати й оцінювати результати освітньої діяльності, рівень власного розвитку, особистісних досягнень; самоаналіз, самоконтроль досягнутих у процесі освітньої діяльності результатів; здатність до професійного самоаналізу та самокорекції, розуміння, що необхідним чинником досягнення людиною життєвого успіху стає навчання впродовж усього життя (постійний саморозвиток та самовдосконалення професійної кваліфікації, професійної майстерності, самореалізація тощо); співвіднесення себе, можливостей свого «Я» з тим, що вимагає обрана професія, з наявними про неї уявленнями; здатність сформулювати отримані результати навчання (ефективність), передбачити цілі подальшої роботи, скоректувати свій професійний шлях тощо).

Зазначимо, що структура та зміст професійної компетентності багато в чому визначається специфікою діяльності та відповідністю професії. Отже, формування професійної компетентності майбутнього фахівця буде відрізнятися залежно від характеристик майбутньої професії, посади, галузі діяльності, вимог підприємства тощо.

Н.Бібік, Л.Ващенко, О.Локшина, О.Овчарук, Л.Паращенко, О.Пометун, О.Савченко, С.Трубачева зазначили, що в багатьох європейських країнах сьогодні переглянуто та внесено зміни до навчальних програм, спрямованих на створення підґрунтя для того, щоб основні результати навчання ґрунтувались на досягненні необхідних компетентностей. Більшість науковців говорять про необхідність визначити, відібрати та ґрунтовно ідентифікувати обмежений набір компетентностей, що є найважливішими, інтегрованими, ключовими та повинні сприяти досягненню успіхів у житті; підвищенню якості суспільних інститутів; відповідати багатоманітним галузям у житті [9, с. 7].

Отже, актуальність і необхідність створення підґрунтя для того, щоб результати навчання ґрунтувались також і на основних професійних компетентностях у системі вищої освіти, що обумовлена постійно зростаючими вимогами ринку праці щодо формування висококваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців, відповідних запитам сучасної економіки й соціокультурного розвитку суспільства, підвищення їхнього професійного рівня та високої ефективності в подальшій професійній діяльності.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Підсумовуючи розглянуту проблему, констатуємо, що більшість сучасних учених використали термін «професійна компетентність» як провідний компонент якості результату професійної підготовки фахівця, що визначається як відповідність професійної підготовленості випускника закладу вищої освіти до сучасних вимог часу. Отже, підготовка компетентних фахівців є одним із пріоритетних завдань закладів вищої освіти, бо сучасному виробництву потрібні працівники, здатні використовувати набуті знання, уміння та навички на практиці, високо цінують професію, конкурентоспроможні на ринку праці, тобто професійно компетентні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Головань М.С. Компетенція та компетентність: порівняльний аналіз понять. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2011. № 8 (18). С. 224–234.
2. Гура О.І. Теоретико-методологічні основи формування психолого-педагогічної компетентності викладача вищого навчального закладу в умовах магістратури: дис... д-ра пед.наук: 13.00.04 / Класичний приватний університет. Запоріжжя, 2008. 752 с.
3. Дасюк Ж.М. Психологічний аналіз проблеми комунікативної компетентності у вітчизняній та зарубіжній науковій думці. *Проблеми загальної та педагогічної психології*. Київ: Міленіум, 2007. Т. IX. Ч. 4. С. 137–14
4. Єльнікова Г.В. Компетентнісний підхід до моделювання професійної діяльності керівника вищого навчального закладу. *Теорія і методика управління освітою*. №4. 2010. С. 18–27.
5. Закон України «Про вищу освіту» від 01.01.2014 р. (зі змінами від 7.12.2017 р. N 2233-VIII). *Відомості Верховної Ради*, 2017, № 38–39, ст. 380. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page> (дата звернення: 09.10.2019).
6. Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 р. № 889-VIII. *Відомості Верховної Ради*, 2016. – № 4. – Ст. 43. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19/ed20151210#n22> (дата звернення: 09.10.2019).
7. Зеер Э. Ф. Становление личностно ориентированного образования. *Образование и наука: известия Урал. науч.-образоват. центра РАО*. 1999. № 1. С. 112–122.
8. Івченко А. Тлумачний словник української мови. Харків: Фоліо, 2005. 540 с.
9. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ: «К.І.С.», 2004. 112 с.
10. Леган І. М. Чинники впливу на конкурентоспроможність молоді на ринку праці. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 2. С. 299–304.
11. Маркова А. К. Психология профессионализма. Москва: Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. 308 с.
12. Молчанов С.Г. Профессиональная компетентность и система повышения квалификации педагогических и управленческих работников. *Вестник Челябинского университета: научный журнал*. Серия 5. Педагогика. Психология. Челябинск: ЧелГУ, 2011. № 1. С. 84–99.
13. Найдъонова Г.Г. Условия формирования экологической компетентности личности. *Modern directions of theoretical and applied researches*. 2003. URL: <http://www.sworld.com.ua> (дата звернення: 09.10.2019).

14. Рудницька К. В. Сутність поняття «компетентнісний підхід», «компетентність», «компетенція», «професійна компетентність» у світлі сучасної освітньої парадигми. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2016. Вип. 1 (38). С. 241–244.
15. Синенко В. Професіоналізм учителя. *Педагогіка*. 1999. № 5. С. 45–51.
16. Тараненко І. Розвиток життєвої компетентності та соціальної інтеграції: досвід Європейських країн. *Кроки до компетентності та інтеграції в суспільстві*. Київ: «Контекст», 2000. С. 37–40.
17. Шамова Т. И. Система последипломного образования руководителей образовательных учреждений: Опыт, проблемы, перспективы. *Педагогическое образование и наука: Науч.-метод. журнал*. 2004. № 3. С. 3–9.
18. DeSeCo. Definition and Selection of Competencies. Theoretical and Conceptual Foundations (DESECO). Strategy Paper on Key Competencies. An Overarching Frame of Reference for an Assessment and Research Program – OECD (Draft), 2002. URL: <http://www.voced.edu.au/content/ngv%3A9408> (дата звернення: 01.11.2019).
19. The Qualifications Framework for European higher Education Area. URL: <http://www.ond.vlaanderen.be> (дата звернення: 29.10.2019).

Стаття надійшла до редакції 15.11.2019.

КОНТИМИРОВА Виктория

аспірант кафедри педагогіки вищої школи ДВНЗ «Донбасский государственный педагогический университет»

ул. генерала Батюка, 19, г. Славянск, Донецкой области, Украина, 84116

E-mail: kontimirovaviktoria@gmail.com

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ

Резюме. В статье указано, что высшее образование должно выйти на принципиально новый уровень подготовки конкурентоспособных, высококвалифицированных, профессионально мобильных, мотивированных специалистов, владеющих профессиональными умениями и навыками, основанными на современных специальных знаниях определенной отрасли производства и высоком уровне профессиональной компетентности, способных применять теоретические знания на практике и работать в условиях стремительно меняющегося, противоречивого мира. Выяснено, что профессиональная компетентность конкурентоспособного специалиста – это сложное многоуровневое образование, которое формируется в процессе приобретения профессионального образования (теоретические знания, навыки, умения, профессионально важные качества и т.д.), развивается и совершенствуется в процессе профессиональной деятельности (практическое

применение знаний, навыков, умений, способность к эффективному социальному взаимодействию и общению, социальной и профессиональной адаптации, самостоятельному решению проблем, организации своей работы, самообучению, саморазвитию, самоанализу, саморегуляции, самоорганизации, самоконтролю и т.д.) и способствует восприятию целей, ценностей, содержания, результатов и особенностей этой деятельности. Выделены структурные компоненты профессиональной компетентности как фактора формирования конкурентоспособности будущих специалистов: стимулирующе-мотивационный, интеллектуально-когнитивный, поведенчески-деятельностный, аналитико-результативный. Подчеркнуто, что структура и содержание профессиональной компетентности во многом определяется спецификой деятельности и соответствием профессии и ее формирование у будущего специалиста будет отличаться в зависимости от характеристик профессии, должности, области деятельности, требований предприятия и т. д. Доказано, что подготовка компетентных специалистов является одной из приоритетных задач высших учебных заведений, потому что современному производству нужны работники, которые способны использовать приобретенные знания, умения и навыки на практике, высоко ценят свою профессию, конкурентоспособные на рынке труда, то есть профессионально компетентные.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, будущие специалисты, конкурентоспособность, рынок труда, высшее профессиональное образование.

KONTYMYROVA Viktoriia

Postgraduate of the Department of Pedagogy of Higher School SHEI «Donbas State Pedagogical University»,
246, Hryhoriia Danilevskoho Str., Sloviansk, Ukraine, 84100
E-mail: kontimirovaviktoria@gmail.com

PROFESSIONAL COMPETENCE AS A FACTOR OF FORMING COMPETITIVENESS OF FUTURE SPECIALISTS

Summary. In the article, it is determined that the professional competence of a competitive specialist is a complex, multidimensional creation that is formed in the process of receiving professional education, is developed and refined in the process of professional activity and promotes the goals, values, content, results, and peculiarities of this activity. The structural components of the professional competence as a factor of forming competitiveness of future specialists are distinguished: stimulating-motivational, intellectually-cognitive, behavioural-activity, analytically-effective.

Keywords: professional competence, future specialists, competitiveness, labour market, higher vocational education.

Abstract. Introduction. Modern higher education should reach a fundamentally new level of training of competitive, highly qualified, professionally

mobile, motivated specialists who possess professional skills and abilities, based on modern special knowledge of a certain field of production and high level of professional competence, are able to apply theoretical knowledge in practice and work under conditions of the rapidly changing, contradictory world.

Analysis of publications. Of great interest for our study is the works of scientists concerning the formation of the professional competence of future specialists (I. Drach, O. Lazariiev, A. Markova, S. Sysoieva, O. Timets, etc.), the peculiarities of the development of competitiveness of future specialists of various specialities in the process of the professional training at the institution of higher education (A. Anhelovskiy, S. Bezborodykh, S. Borysenko, T. Vashchylo, I. Kozyr, L. Mitina, O. Skorniakova, etc.).

Purpose. The purpose of the article is to disclose the content and structure of the professional competence and its influence on the competitiveness of future specialists.

Results. The analysis of scientific literature makes it possible to point out that the professional competence of a competitive specialist is a complex multidimensional creation, which is formed in the process of acquiring professional education (theoretical knowledge, skills, abilities, etc.), is developed and improved in the process of the professional activity (practical application of knowledge, skills, abilities; ability for effective social interaction and communication, professional adaptation, self-solution of problems, organizing one's own work, etc.) and contributes to the perception of goals, values, content, results and peculiarities of this activity.

The structural components of the professional competence as a factor of forming competitiveness of future specialists are stimulating-motivational, intellectually-cognitive, behavioural-activity, analytically-effective.

Conclusion. Thus, training competent specialists is one of the priorities of institutions of higher education because modern production requires workers who are able to use the acquired knowledge, skills and abilities in practice, highly value their profession, are competitive at the labour market, i. e. professionally competent.

REFERENCES

1. Holovan, M. S. (2011). Kompetentsiia ta kompetentnist: porivnialnyi analiz poniat [Competency and competence: comparative analysis of notions]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii – Pedagogical Sciences: Theory, History, Innovative Technologies*, 8 (18), 224–234 [in Ukrainian].
2. Hura, O. I. (2008). Teoretyko-metodolohichni osnovy formuvannia psykholoho-pedahohichnoi kompetentnosti vykladacha vyshchoho navchalnoho zakladu v umovakh mahistratury [Theoretical-Methodological Foundations for Forming Psychological-Pedagogical Competence of the Lecturer of Higher Educational Institution under Conditions of Master Courses]. *Candidate's thesis. Zaporizhzhia* [in Ukrainian].

3. Dasiuk, Zh. M. (2007). Psykholohichniy analiz problemy komunikativnoi kompetentnosti u vitchyzniani ta zarubizhnii naukovi dumtsi [Psychological analysis of the problem of communicative competence in domestic and foreign scientific thought]. *Problemy zahalnoi ta pedahohichnoi psykholohii – Problems of General and Pedagogical Psychology*, vol. IX, part 4, 137–140. Kyiv: Milenium [in Ukrainian].
4. Yelnikova, H. V. (2010). Kompetentnisnyi pidkhid do modeliuvannia profesiinoi diialnosti kerivnyka vyshchoho navchalnoho zakladu [Competence approach to modelling professional activities of the principal of the higher educational institution]. *Teoriia i metodyka upravlinnia osvitoiu – Theory and Teaching Methods of Education Managing*, 4, 18–27 [in Ukrainian].
5. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» vid 01.01.2014 r. (zi zminamy vid 7.12.2017 r. N 2233-VIII) [Law of Ukraine “On Higher Education” dated 01.01.2014 (with Amendments dated 7.12.2017, No 2233-VII)]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady – Verkhovna Rada News*, 2017, No. 38–39, Art. 380. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page> [in Ukrainian].
6. Zakon Ukrainy «Pro derzhavnu sluzhbu» vid 10.12.2015 r. № 889-VIII [Law of Ukraine “On Civil Service” dated 10.12.2015. No 889-VIII]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady – Verkhovna Rada News*, 2016, 4, 43. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19/ed20151210#n22> [in Ukrainian].
7. Zeer, E. F. (1999). Stanovlenie lichnostno orientoivannogo obrazovaniia [Formation of Personality-Oriented Education]. *Obrazovanie i nauka: izvestiia Ural. nauch.-obrazovat. tcentra RAO – Education and Science: News of the Uralian Scientific-Educational RAE Centre*, 1, 112–122 [in Russian].
8. Ivchenko, A. (2005). *Tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy [Explanatory Dictionary of the Ukrainian Language]*. Kharkiv: Folio [in Ukrainian].
9. Ovcharuk, O. V. (2004). (Ed.). *Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti: svitovyi dosvid ta ukrainski perspektyvy: Biblioteka z osvithoi polityky [Competency Approach in Modern Education: World Experience and Ukraine’s Prospects: Library of World Policy]*. Kyiv: «K.I.S.» [in Ukrainian].
10. Lehan, I. M. (2013). Chynnyky vplyvu na konkurentospromozhnist molodi na rynku pratsi [Factors of Influence and Competitiveness of the Youth at Labour Market]. *Stalyi rozvytok ekonomiky – Stable Development of Economy*, 2, 299–304 [in Ukrainian].
11. Markova, A. K. (1996). *Psikhologiia professionalizma [Psychology of Professionalism]*. Moscow: Mezhdunarodnyi humanitarnyi fond «Znanie» [in Russian].
12. Molchanov, S. G. (2011). Professionalnaia kompetentnost i sistema povysheniia kvalifikatsii pedagogicheskikh i upravlencheskikh rabotnikov [Professional competence and system of advanced training of pedagogical and managerial employees]. *Vestnik Cheliabinskogo universiteta: nauchnyi zhurnal. Serii 5. Pedagogika. Psikhologiia – Bulletin of Cheliabinsk*

- University: Scientific Journal. Series 5. Pedagogy. Psychology, 1*, 84–99. Cheliabinsk: ChelGU [in Russian].
13. Naidonova, G. G. (2003). *Usloviia formirovaniia ekologicheskoi kompetentnosti lichnosti* [Conditions for forming ecological competence of personality]. *Modern directions of theoretical and applied researches*. Available at: <http://www.sworld.com.ua> [in Russian].
 14. Rudnytska, K. V. (2016). *Sutnist poniattia «kompetentnisnyi pidkhid», «kompetentnist», «kompetentsiia», «profesiina kompetentnist» u svitli suchasnoi osvithoi paradyhmy* [Essence of the concept of “competence approach”, “competence”, “competency”, “professional competence” in the light of the modern educational paradigm.]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Pedagogika. Sotsialna robota – Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Pedagogy. Social Work, 1 (38)*, 241–244 [in Ukrainian].
 15. Sinenko, V. (1999). *Professionalizm uchitelia* [Professionalism of Teacher]. *Pedagogika – Pedagogy, 5*, 45–51 [in Russian].
 16. Taranenko, I. (2000). *Rozvytok zhyttievoi kompetentnosti ta sotsialnoi intehratsii: dosvid Yevropeiskykh krain* [Development of Life Competence and Social Integration]. *Kroky do kompetentnosti ta intehratsii v suspilstvi – Steps to Competence and Integration in Society, 37–40*. Kyiv: «Kontekst» [in Ukrainian].
 17. Shamova, T. I. (2004). *Sistema poslediplomnogo obrazovaniia rukovoditelei obrazovatelnykh uchrezhdenii: Opyt, problemy, perspektivy* [System of Postgraduate Education of Heads of Educational Institutions: Experience, Problems, Prospects]. *Pedagogicheskoe obrazovanie i nauka: Nauch.-metod. Zhurnal – Pedagogical Education and Science: Scientific-Methodical Journal, 3*, 3–9 [in Russian].
 18. DESECO. (2002). *Definition and Selection of Competencies. Theoretical and Conceptual Foundations (DESECO). Strategy Paper on Key Competencies. An Overarching Frame of Reference for an Assessment and Research Program – OECD (Draft)*. URL: <http://www.voced.edu.au/content/ngv%3A9408> [in English].
 19. *The Qualifications Framework for European Higher Education Area*. URL: <http://www.ond.vlaanderen.be> [in English].

(англійською переклала В. Слабоуз – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов ДДПУ)